

А. М. Сяргейчык

*ад'юнкт навукова-педагагічнага факультэта
Акадэміі МУС (Беларусь)*

**НЕПРЫМЯНЕННЕ ТЭРМІНАЎ ДАЎНАСЦІ
ПРЫЦЯГНЕННЯ ДА КРЫМІНАЛЬНАЙ АДКАЗНАСЦІ
З ПУНКТУ ГЛЕДЖАННЯ ПАЛАЖЭННЯЎ Ч. 3 АРТ. 9
КРЫМІНАЛЬНАГА КОДЭКСА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

Паводле ч. 1 арт. 8 Канстытуцыі, Рэспубліка Беларусь прызнае прыярытэт агульнапрызнаных прынцыпаў міжнароднага права і забяспечвае адпаведнасць ім заканадаўства. Аналагічнае палажэнне выкладзена ў ч. 1 арт. 20 Закона Рэспублікі Беларусь ад 10 студзеня 2000 г. № 361-З “Аб нарматыўных прававых актах Рэспублікі Беларусь” (далей – Закон аб нарматыўных прававых актах). Паводле ж ч. 2 арт. 20 названага закона, “нормы права, якія змяшчаюцца ў міжнародных дагаворах Рэспублікі Беларусь, з’яўляюцца часткай дзеючага на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь заканадаўства, падлягаюць непасрэднаму прымяненню, акрамя выпадкаў, калі з міжнароднага дагавора вынікае, што для прымянення такіх норм патрабуецца прыняцце (выданне) унутрыдзяржаўнага нарматыўнага прававога акта, і маюць сілу таго нарматыўнага прававога акта, якім выказана згода Рэспублікі Беларусь на абавязковасць для яе адпаведнага міжнароднага дагавора”.

7 студзеня 1969 г. БССР падпісала Канвенцыю аб непрымянімасці тэрміну даўнасці да ваенных злачынстваў і злачынстваў супраць чалавецтва, прынятую рэзалюцыяй 2391 (XXIII) Генеральнай Асамблеі ААН 26 лістапада 1968 г. (набыла моц для БССР 11 лістапада 1970 г.). У адпаведнасці з палажэннямі арт. 1 дадзенай Канвенцыі ніякія тэрміны даўнасці не прымяняюцца да ваенных злачынстваў і злачынстваў супраць чалавецтва, “нават калі гэтыя дзеі не ўяўляюць сабой парушэння ўнутранага заканадаўства той краіны, у якой яны былі ўчынены” (ч. В арт. 1 разглядаемай Канвенцыі).

У ч. а арт. 1 названай Канвенцыі пры пераліку злачынстваў, да якіх не прымяняюцца тэрміны даўнасці, незалежна ад часу іх учынення, маецца, сярод іншага, спасылка на Статут Нюрнбергскага міжнароднага ваеннага трыбунала ад 8 жніўня 1945 г., у арт. 1 і 6 якога гаворыцца пра прыцягненне да адказнасці за ўчыненыя ваенныя злачынствы “галоўных ваенных злачынцаў краін восі”, г. зн. асоб, якія ўчынілі пералічаныя ва ўказаным артыкуле злачынствы да падпісання Статута і заснавання Міжнароднага Нюрнбергскага ваеннага трыбунала (Лондан, 8 жніўня 1945 г.). Такім чынам, і разглядаемая Канвенцыя

прымяняецца да асоб, якія ўчынілі названыя ў ёй злачынствы да падпісання і набыцця ёю моцы.

Зыходзячы з таго, што Канвенцыя аб непрымянімасці тэрміну даўнасці да ваенных злачынстваў і злачынстваў супраць чалавецтва была падпісана беларускім бокам і яе палажэнні ў адпаведнасці з ч. 1 арт. 8 Канстытуцыі і арт. 20–22 Закона аб нарматыўных прававых актах былі імплементаваныя ў арт. 85 Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь (далей – КК), сэнс апошняга варта тлумачыць наступным чынам: вызваленне ад крымінальнай адказнасці або пакарання ў сувязі са сканчэннем тэрмінаў даўнасці не прымяняецца пры здзяйсненні злачынстваў супраць міру, бяспекі чалавецтва і ваенных злачынстваў, у т. л. і ў адносінах да асоб, якія ўчынілі гэтыя злачынствы дзеі да набыцця моцы адпаведным крымінальным законам.

Разам з тым, паводле ч. 3 арт. 9 КК, закон, які ўстанаўлівае злачыннасць дзеі, умацняе пакаранне ці іншым чынам пагаршае становішча асобы, якая ўчыніла гэту дзею, зваротнай сілы не мае (г. зн. не прымяняецца ў адносінах да асоб, якія ўчынілі такія дзеі да набыцця адпаведным законам моцы).

Дадзенае палажэнне ўступае ў супярэчнасць з ч. а і б арт. 1 вышэйназванай Канвенцыі і арт. 85 КК як яе заканадаўчай імплементацыі ў крымінальным законе Рэспублікі Беларусь пры разглядзе выпадкаў учынення злачынстваў супраць міру, бяспекі чалавецтва і ваенных злачынстваў да набыцця моцы крымінальным законам, які крыміналізуе названыя дзеі.

Такую сітуацыю нельга прызнаць дапушчальнай, таму што тут гаворка ідзе не пра тэмпаральную калізію “старога” і “новага” крымінальнага закона, а пра калізіі адначасова дзеючых крымінальна-прававых норм.

З выкладзенага вынікае, што абсалютную прававую забарону на прымяненне крымінальных законаў, якія ўстанаўліваюць злачыннасць дзеі, умацняюць пакаранне або іншым чынам пагаршаюць становішча асобы, якая ўчыніла гэту дзею, у дачыненні да асоб, якія ўчынілі злачынствы да набыцця такімі законамі моцы, нельга прызнаць у поўнай меры адпавядаючай агульнапрызнаным нормам і прынцыпам міжнароднага права. Падобная забарона ў выпадку прымянення законаў, якія прадугледжваюць крымінальную адказнасць за ўчыненне злачынстваў супраць міру, бяспекі чалавецтва або ваенных злачынстваў, да асоб, якія ўчынілі гэтыя дзеі да ўвядзення названых законаў у дзеянне, прыводзіць да калізіі норм ч. 1 арт. 8 і ч. 6 арт. 104 Канстытуцыі, арт. 9 і 85 КК, а таксама норм, выкладзеных у арт. 67 Закона аб нарматыўных прававых актах.

Зыходзячы з гэтага ўяўляецца мэтазгодным:

выкласці ч. 6 арт. 104 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь у наступнай рэдакцыі: “Закон не прымяняецца да адносін, якія ўзніклі да набыцця ім моцы, за выключэннем выпадкаў, калі ён змякчае, адмяняе адказнасць або іншым

чынам паляпшае становішча грамадзян, а таксама выпадкаў здзяйснення злачынстваў супраць міру, бяспекі чалавецтва або ваенных злачынстваў”;

выкласці арт. 67 Закона Рэспублікі Беларусь ад 10 студзеня 2000 г. № 361-3 “Аб нарматыўных прававых актах Рэспублікі Беларусь” у наступнай рэдакцыі:

“Артыкул 67. Прымяненне нарматыўнага прававога акта да адносін, якія ўзніклі да набыцця ім моцы

Нарматыўны прававы акт не прымяняецца да адносін, якія ўзніклі да набыцця ім моцы, за выключэннем выпадкаў, калі ён змякчае, адмяняе адказнасць або іншым чынам паляпшае становішча грамадзян, у тым ліку індывідуальных прадпрымальнікаў і юрыдычных асоб, а таксама выпадкаў учынення злачынстваў супраць міру, бяспекі чалавецтва або ваенных злачынстваў”;

выкласці ч. 3 арт. 9 Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь у наступнай рэдакцыі: “Не падлягае прымяненню закон, які ўстанаўлівае злачыннасць дзеі, узмацняе пакаранне або іншым чынам пагаршае становішча асобы, якая ўчыніла гэтую дзею, у дачыненні да асоб, якія ўчынілі азначанае дзеянне да набыцця такім законам моцы, за выключэннем выпадкаў учынення злачынстваў супраць міру, бяспекі чалавецтва або ваенных злачынстваў”.